

Mentaliteti i donošenje zakona

Analiza jednog aktualnog slučaja

Gordan Črpić

e-mail: censoc@zg.tel.hr

UDK: 340.13:347.61/64
Stručni rad
Primljeno: 12. ožujka 2003
Prihvaćeno: 20. ožujka 2003.

Članak raspravlja o poštivanju zakona kao temelju funkcioniranja pravne države. Polazeći od činjenice da se funkcioniranje pravne države a priori pretpostavlja u uvjetima u kojima ona ne funkcionira, autor se pita o uzrocima ovoga logičkog paradoksa i traži ih u naslijeđenom mentalitetu, u kojemu su se donosili idealtipski postavljeni zakoni, čija je konkretna primjena ovisila o interpretatorima. Nasuprot tome, zakoni trebaju odražavati i regulirati situaciju u konkretnom društvu. Svoje hipoteze autor potkrjepljuje analizom dvaju aktualnih prijedloga zakona: Prijedloga Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim

zajednicama, te Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Tu ukazuje na činjenicu da ni ti zakoni ne reflektiraju postojeće stanje hrvatskog društva, već su ponovno postavljeni idealtipski. Zakoni kao da reflektiraju neko drugo društvo i neki drugi vrijednosni sustav, koji je neovisan od vrijednosnog sustava većine hrvatskih građana. Stvaranje pozitivne klime za etičnost i pravnu prihvatljivost zakona autor vidi u provođenju ozbiljne analize postojećeg stanja, čiji se rezultati moraju uzeti u obzir pri donošenju novih zakona koji nužno moraju biti pisani za hrvatske građane.

Ključne riječi: *pravna država, zakon, konzervativnost zakona, reguliranje društvenih odnosa, zakonodavac.*

U Hrvatskoj se na raznim razinama često može čuti kako treba profunkcionirati *pravna država*, da bi građani Hrvatske trebali poštivati *hrvatske zakone*, da bi hrvatski zakonodavci trebali donijeti ovakve ili onakve zakone itd.

Tu se, naravno, odmah nameću i pitanja: Zašto u Hrvatskoj ne funkcionira *pravna država*? Zašto građani Hrvatske ne poštuju *hrvatske zakone*? Zašto hrvatski zakonodavci produciraju niz zakona za koje malo tko mari?¹

Ovaj članak, dakako, ne pretendira dati odgovore na ovdje postavljena pitanja. On je tek pokušaj njihova sustavnijeg postavljanja. On je tek pokušaj postavljanja problema, a da se pri tom izbjegne već ustaljena manira u našoj intelektualnoj javnosti, prema kojoj se dijagnosticirano nefunkcioniranje nekog dijela sustava pretpostavlja kao *conditio sine qua non* funkcioniranja cijelog sustava. Često se može čuti da nam ne funkcionira *pravna država*, a onda se ona prešutno pretpostavlja ili imperativno zahtijeva kako bi se, recimo, riješio problem mita, korupcije, ekonomije...

¹ O krizi legalnosti u Hrvatskoj vidi u: Stjepan BALOBAN, Kriza zakonitosti i potreba za etikom u Hrvatskoj, u: Vladimir DUGALIĆ, *Spe et labor: zbornik u čast mons. dr. sc. Marina Srakića, biskupa đakovačkog i srijemskog*, Đakovo, Teologija, 2003, 405–422.

Pravna država *ne funkcionira*, konstatira se, a onda se *funkcioniranje iste* pretpostavlja da bi ista profunkcionirala!

Hrvatski paradoks. Pravna država ne funkcionira i sama od sebe neće profunkcionirati. I neće profunkcionirati jednostavno, bez našeg velikog i sustavnog zalaganja. To bi trebala biti naša početna pozicija promišljanja. No to je zasigurno *prejaka teza*. Pravna država, naime, kod nas funkcionira djelomice, a u odnosu na neke druge države i »savršeno«. Ona ne funkcionira onoliko dobro koliko bismo mi to željeli.

Postavlja se pitanje: Zašto je tome tako?

Na primjerima analize *Prijedloga Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama*, te *Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* pokušat ćemo skicirati dubinu ovog pitanja, a onda i složenosti odgovora koji bi na nj trebalo davati.

Pogled unatrag

Iako je danas nezahvalno okretati se unatrag, kao i ozbiljno se zagledati u budućnost, jer trend vuče u kratkoročnu sadašnjost, zarobljenost *prezentizmom*, u kojemu nema retrospektive ni perspektive i unutar kojeg se racionalitet izvodi iz pragmatičnosti, ipak držim potrebnim osvrnuti se unatrag i naznačiti razvoj mentaliteta u društvu u kojem živimo – kako bismo mogli razumjeti to što živimo.

Konstruiranje naše zbilje

Generacija koja danas *definira* stvarnost u Hrvatskoj socijalizirana je u naponu snage socijalističkog sustava i usvojila je norme primjerene snalaženju i življenju u tom društveno-političkom uređenju. Te ljude ne možemo za to optuživati, no činjenica je da je taj sustav imao atribute totalitarizma i da u njemu poštivanje zakona i nije bilo previše relevantno za socijalnu promociju u društvu, pa i za samo *preživljavanje*, jer bitne su se odluke ionako donosile izvan formalno-pravnog sustava. Partija i pojedinci u poziciji moći bili su ti koji su bili *zakon*. Zakon i nije bio pisan da bi ga se netko pridržavao, već da bi se kroza nj odražavali prosvjetiteljski humanistički ideali, te da bi, što je upravo bitna *totalitarna crta*, svatko mogao biti *osuđen ukoliko se ukaže potreba da bude optužen*. Zakoni su se pisali idealistički, te su građani *a priori* bili krivi! Bilo je samo pitanje nečije volje i potrebe da se protiv nekoga pokrene postupak i da ga se osudi jer se *nije držao zakona* – kojega se doduše ni drugi ne drže – ali drugima se ne sudi! Ne još.

Ta je arbitrarnost u odabiru onih kojima se sudi jedna od bitnih oznaka totalitarizma, koji se upravo na toj trajnoj neizvjesnosti i strahu održavao.

Koja je uloga prava u tom sustavu? Minorna. Onaj koji piše zakone ne reflektira realno društvo u kojemu živi, on ne piše zakone kako bi pravno uredio odnose u društvu, odnosno kako bi pravno sankcionirao postojeće norme, običaje i standarde, već piše zakon prema socijalističkim idealima *kako bi trebalo biti*. Bi li baš tako trebalo biti? I je li baš tako trebalo biti? Ostavimo to sada po strani, za našu je raspravu važno naznačiti ovu *idealističku* značajku prethodnog društvenopolitičkog uređenja.

Drugim riječima rečeno, niti su pravnici pisali zakone *kao da bi ih se građani trebali držati*, niti su građani shvaćali zakone *kao da bi ih se trebali držati*.

Pravnici su u tom sustavu napravili svojevrsan *escape* u stručnu estetičnost i općenitost. Pisani su lijepi, općeniti zakoni, no zakon tu nije bio zakon, već je to bila *njegova interpretacija*, koju je omogućavala upravo ova općenitost i idealističko postavljanje zakona, potrebni za hipostaziranje interpretacije i interpretatora na mjesto zakona.

Devedesetih godina prošlog stoljeća došlo je do radikalnih promjena u društvenopolitičkom okviru. Novi, liberalno-demokratski društvenopolitički okvir pretpostavlja upravo nešto suprotno od manire prethodnog sustava: pretpostavlja da je zakon pravna norma prema kojoj se ravnaju građani, te da nema nikoga tko bi bio izvan ili iznad zakona.

Takav zakon više ne može biti općenit i idealistički, već upravo konkretan i jasan, pisan za građane određenog društva, na način razumljiv onima kojima se zakonodavac obraća, jer sad više nema *partije* koja će dati relevantno tumačenje koga treba *osuditi*, odnosno protiv koga pokrenuti postupak, budući da su ionako svi *krivi*.

Generacije pravnika pisale su zakone u socijalističkom sustavu usvajajući pravnu logiku toga sustava. *Došla* je demokracija i nastao je problem, bolno pitanje: tko će nam sada pisati zakone?

Ti isti ljudi, naravno, jer drugih nema. Oni bi si mogli pomoći *prepisivanjem* zakona drugih zemalja s dužom demokratskom tradicijom, što se uostalom i radi u nekim slučajevima, osobito u prepisivanju zakona potrebnih za usklađivanje zakonske regulative s regulativom EU, glede našeg kandidiranja za europske integracije. No to *prepisivanje* nije tako jednostavno. Nije tu riječ o *prijevodu* određenog zakonskog teksta, ili samo o pravničkoj struci i stanju struke – u koje ne bismo ulazili jer nisu predmet ove rasprave – već je tu riječ o *stanju društva*, o vrijednostima, normama, običajima koji postoje kod hrvatskih građana, a koje ozbiljan zakonodavac mora poštivati. Zakon pravno regulira postojeće odnose u društvu, a zakonodavac nikada neće donositi zakon koji većina neće ili ne može poštivati! Zakonodavac, naime, koji bi većinu građana stavio *izvan zakona* ne bi bio, ne može biti zakonodavac u demokratskom sustavu, stoga što taj sustav pretpostavlja *vladavinu većine*. Politički sustavi koji pretpostavljaju vladavinu, zakonsko uređenje *prilagođeno manjini*, u skladu s normama i vrijednostima manjine, a *nametnuto većini* i u neskladu s normama i vrijednostima većine, nisu demokratski politički sustavi, već politički sustavi *aristokracije, oligarhije, tiranije, diktature*.

To vodi u drugu raspravu, u raspravu o *poželjnom* političkom uređenju društva. Mi ovdje pretpostavljamo da je ono demokratsko, ne ulazeći u sve aporije demokracije, koje su nam znane i s kojima se suvremene demokracije suočavaju.

Imajući u vidu hrvatsko društvo, za našu raspravu važno je jasno naznačiti da se zakoni koji će urediti odnose u našem društvu ne mogu – iz spomenutih razloga – jednostavno prepisati od drugih zemalja, a s druge strane, mi nemamo iskustva donošenja zakona koji bi se imali provoditi. Aktualni političari raznih stranaka imaju velikim dijelom značajan politički staž i bogato političko iskustvo snalaženja u društvenopolitičkom prostoru kojega više nema. Oni će po refleksu tražiti da se i danas produciraju zakoni po njima poznatoj metodologiji, s tom razlikom što se idealtipska potka

komunističkog kolektivizma zamijenila potkom radikalnog *liberalističkog individualizma*. Došlo je do *prepolariziranja*, ali ne i do ozbiljnih promjena vrijednosti i normi, odnosno mentaliteta. To se ne odnosi samo na političare i pravnike, već i na građane – i tu je problem, možda i temeljni.

To i nije neko otkriće, do sličnih su zaključaka došli mnogi drugi. Pokušalo se jasnije otkriti otkud nam je namrijet postojeći mentalitet, analizom *elita*² ili analizom stavova građana.³ Ovdje nećemo ulaziti u usustavljivanje provedenih analiza i rezultata istraživanja. Pokušat ćemo analizom dvaju prijedloga zakona, *Prijedloga Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama* te *Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, pokazati koliko su aktualne naše opservacije o naslijeđenom mentalnom sklopu i nemogućnosti da *pravna država* profunkcionira na ovakvim zakonskim osnovama. Za to bi bilo potrebno usvojiti novu metodologiju izrade zakona, primjerenu suvremenom, demokratskom hrvatskom društvu. O toj ćemo metodologiji progovoriti nešto u trećem dijelu ove rasprave.

Neka razmišljanja uz Prijedlog Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama

Prije svega, imajući u vidu hrvatski društveni kontekst, opravdano bi bilo razdvojiti *zakon o braku i obitelji* i *zakon o izvanbračnim zajednicama*, a posebno zakon o *istospolnim zajednicama*, koje nisu navedene u naslovu ali o kojima Zakon u tom smislu govori.

Počevši od samog naslova, predlagač Zakona⁴ nigdje ne određuje *obitelj*, nigdje je ne definira, a i sam se zakon *ne bavi obitelji*, već odnosima osoba u braku i drugim zajednicama. To nije zakon koji je usmjeren na *zaštitu obitelji* i ne štiti obitelj i njezine interese, kako je to naznačeno na strani 3: *Ocjena stanja glede normativnog uređenja obiteljskih odnosa*. Uređenja čega? Obitelj nije određena, a uređuju se odnosi u njoj! Tu se nužno postavlja pitanje: Što je za zakonodavca *obitelj*, konkretno *hrvatska obitelj*, za koju se donosi Zakon?

Ovo pitanje ne bi imalo takvu težinu, jer suvremena je obitelj kompleksna stvarnost koju nije lako odrediti, pa zakonodavcu ne možemo prigovoriti što je to izbjegao, no osnovni problem i nije u tome. Problem ovoga Zakona je u tome što u ovako nedefiniranoj obitelji ni implicitno ne pretpostavlja obitelj *kao instituciju*, dok s druge strane opet implicitno pretpostavlja istospolne i izvanbračne zajednice kao ravnopravne obitelji. Tu sam zakonodavac sebe dovodi u situaciju da ga je umjesno upitati što konačno misli pod pojmom *obitelj*.

Na strani 3 također se govori o tome da su u Zakon »ugrađena stajališta europskih i drugih zemalja, kao u pogledu željenih odnosa u obitelji...«.

Željeni odnosi u obitelji? Čije su to želje? Građana Republike Hrvatske? Na temelju kojih istraživanja? Neka recentna istraživanja daju naslutiti da

² Usp. Drago ČENGIĆ, i Ivan ROGIĆ, ur., *Upravljačke elite i modernizacija*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Biblioteka Zbornici, 2001.

³ Tu posebno mislimo na istraživanja *Vjera i moral u Hrvatskoj, Aufbruch, Europska studija vrednota*, koja su objavljena u: *Bogoslovska smotra* 1998, 68/4; *Bogoslovska smotra* 2000, 70/2; *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 2000, 12, 128.

⁴ Riječ je o Vladi Republike Hrvatske.

građani Republike Hrvatske imaju sasvim drukčije želje glede braka i obitelji.⁵

Tu se opet postavlja pitanje je li svrha zakona da uređuje odnose u društvu ili da propisuje nečije želje ili određenu etiku? Ako je usmjeren utopistički, ka propisivanju željenih ideala i etičkih standarda, onda je smisleno pitanje: zašto baš te etičke norme i za koje je društvo rađen ovaj Zakon?

Na strani 5 pod naslovom *Najvažnije promjene u odnosu na važeći Zakon*, predlagač sugerira da »na prijedlog udruga za zaštitu prava osoba različitog spolnog usmjerenja ovaj Prijedlog sadrži odredbu kojom se predlaže da se određena ovog Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju i na osobe istog spola koje žive zajedno«. Zanimljiv je prijedlog udruga *različitog spolnog uvjerenja* na pravo na *različito*, koje ne pretpostavlja da i osobe koje imaju *različito, različito tradicionalno spolno uvjerenje*, a koje čine veliku većinu hrvatskog društva⁶ moraju imati nekakva prava, barem takva kakva se daju manjini. Tu se misli prije svega na pravo da se zaštitite institucije *braka* i *obitelji* od presizanja, iz tradicionalnog rakursa gledano, nemoralnih oblika društvenog ponašanja. Pluralizam u ovom slučaju ne treba značiti indiferentnost prema nekim vrednotama ili, još manje, agresivno nametanje sadržaja koje dani pojmovi ne pokrivaju. No tu je upravo i problem za predlagača – on zazire od jasnih definicija temeljnih pojmova te tako pokušava, kroz nejasno definirane i nedefinirane pojmove promaknuti sadržaje koji su strani temeljnom sadržaju koji pokrivaju pojmovi *brak* i *obitelj* u Hrvatskoj. Nepretjerivanje u definiranju bilo bi sasvim poželjno kad se ne bi promašivao temeljni sadržaj pojmova *brak* i *obitelj*.

Da se izbjegne ovakva pojmovna, sadržajna, ali i egzistencijalna zbrka, svakako bi trebalo razdvojiti *zakon o obiteljima* i *zakon o istospolnim zajednicama*, koje bi trebalo urediti drugim zakonskim aktom.

Na strani 9, pod naslovom *Posljedice koje će donošenjem zakona proisteći*, stoji:

»Donošenjem predloženog Zakona očekuje se bolja primjena cjelokupnog Obiteljskog zakona u međusobnim odnosima između članova obitelji, a posebno u odnosu na primjenu društvenih intervencija koje imaju za cilj zaštitu interesa djece i drugih članova obitelji, koji se ne mogu o sebi brinuti«.

Već ovo preliminarno obrazloženje Prijedloga naznačuje osnovni problem ovako sročena Zakona: on uopće ne reflektira obitelj, već *članove obitelji*, dok ignorira *instituciju obitelji*, pa takav za posljedicu može imati samo *rasap obitelji* koju rastače, a koja je u postojećoj ekonomskoj situaciji u Hrvatskoj, između ostalog, još uvijek veliki socijalni amortizer! Zakon se u ovoj formi vjerojatno neće ni moći primijeniti jer ne respektira realnost hrvatskog društva, postavljen je edukativno, idealistički, a ne provedbeno – o čemu smo već prethodno govorili.

⁵ Usp. Pero ARAČIĆ i Krunoslav NIKODEM, Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu, u: *Bogoslovska smotra* 2000, 70/2, 291–311.

⁶ Usp. Stjepan BALOBAN, i Gordan ČRPIĆ, Spolnost – odnos prema seksualnom ponašanju, *Bogoslovska smotra*, 2000, 70/2, 395–419.

Analiza nekih članaka Prijedloga Zakona

Članak 1.

»Ovim se Zakonom uređuje brak, odnosi roditelja i djece, posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca, učinci istospolnih zajednica, te postupci nadležnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom.«

Već u članku 1. nema pojma *obitelj*, ali ni ideje obitelji, što je ovdje još važnije. Već tu je *obitelj* rastočena, a Prijedlog Zakona nosi ime *o obitelji!* To je u stvari Prijedlog Zakona *o braku, odnosima roditelja i djece, izvanbračnim i istospolnim zajednicama* – tako bi ga se nekako moglo i trebalo nazvati. Dakle, već prvi članak nije u skladu s naslovom Zakona i, kao što je već rečeno, sadrži materiju koja u hrvatskom društvenom kontekstu svakako ne ulazi u obiteljsku problematiku.

Spominju se *istospolne zajednice*. Ovdje nije jasna namjera predlagača: želi li u hrvatski pravni sustav uvesti ovaj pojam ili želi regulirati odnose u hrvatskom društvu u vezi s bračnom i obiteljskom problematikom?

Članak 3.

»(1) Odredbe ovoga Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju se na životnu zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca.

(2) Odredbe ovoga Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju se na osobe istog spola koje žive zajedno.«

Članak 3. stavak 2. naprosto ne odgovaraju hrvatskom društvenom i kulturnom kontekstu i ni jedna ozbiljna politička opcija neće ih promicati, jer će na taj način izgubiti glasove birača. Ovaj cijeli članak, a u najmanju ruku njegov drugi stavak, ne bi trebali biti u istom zakonskom aktu u kojemu se reguliraju odnosi u braku i obitelji – a ti bi se trebali regulirati tako da se institucija obitelji ne *ignorira!*

Članak 32, stavak 2.

»Bračni drugovi dužni su jedan drugome biti vjerni, uzajamno se pomagati, međusobno se poštovati te održavati skladne bračne i obiteljske odnose.«

Kakve sankcije predlagač predviđa za nevjernog partnera ukoliko nešto u Zakonu proklamira *dužnošću*? Ako zakon propisuje neku dužnost, onda mora predvidjeti i sankcije za neispunjavanje, kršenje te dužnosti. No za to bi trebalo sasvim drugačije premisliti cjelokupnu ovu problematiku, posebno problematiku vezanu za rastavu i *nasilje u obitelji*.

Naime, ovaj *Prijedlog Zakona*, a i čitav zaseban Zakon, odnosno *Prijedlog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, naglašavaju niz *zaštite* od raznih *vrsta nasilja*, o kojima ćemo kasnije nešto više reći, no previda se nasilje koje nastaje kada jedan od partnera bude *nevjeran* – iako je to veliko nasilje, poniženje prevarenog, a u oba se prijedloga, iz čisto svjetonazorskih razloga, jer teško je naći neke druge, ovo nasilje jednostavno ignorira, ili smatra dopuštenim, ili privatnom stvari pojedinaca. Sada bi valjalo razvidjeti po kojemu je to kriteriju za predlagača neko nasilje *javna*, a neko *privatna*

stvar? Na temelju kojih istraživanja hrvatskog društva ili na temelju kojih etičkih polazišta predlaže promišlja nasilje?

Članak 43.

»Sud će razvesti brak:

*Ako utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni, ili
Ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana, ili
Ako oba bračna druga sporazumno zahtijevaju razvod braka.»*

Heteroseksualni monogamni brak prema svim je relevantnim istraživanjima u Hrvatskoj nedvojbeno vrijednost.

Možda se to nekome ne sviđa, ali to je u Hrvatskoj tako. Ovaj Prijedlog Zakona stavlja u pitanje prije svega *obitelj* kao vrednotu i instituciju, a vezano uz promatranu materiju i *brak* kao instituciju i vrednotu. A zakon bi u stvari trebao zaštititi društvenu vrijednost, što konkretno znači da bi zakonodavac trebao pooštriti uvjete razvoda. Razvod bi možda trebao biti skuplji, da se zna da je u pitanju kršenje značajne društvene norme i vrednote. No tu bi se trebalo sasvim drukčije prići problematici razvoda, posebice ako se polazi s nekih svjetonazorskih, moralnih načela u razradu ovog pitanja u Zakonu. To je predlaže zaista i učinio, samo je pošao s drugih načela, ne od onih koja su društveno poželjna u kršćanskom miljeu. Nitko ne može u sekularnoj državi zabraniti *rastavu braka*. To je civilizacijska stečevina, gdje se brak nužno ne utemeljuje u transcendentnom, pa ukoliko i ima naravne učinke, nema uporišta u transcendentnom, te ne može ni imati obveze trajnosti, budući da upravo nema transcendentnog oslonca. Ipak, ukoliko to jest – a jest – društveno prihvaćena vrednota, onda ima smisla zakon postaviti tako da je štiti i promiče, bez obzira na ove religijske reperkusije, jer implikacije braka sadržane su u imanenciji. Zbog toga bi se u postupku razvoda možda trebalo određivati tko je *kriv* za disoluciju braka, posebice ukoliko je u pitanju *bračna nevjera*, jer je predlaže s pravom predvidio da supružnici *trebaju biti vjerni*.

Nadalje, razdoblje razvoda moglo bi se protegnuti na tri godine, kako to imaju neke europske zemlje. A i *ovo nasilje* također treba obuhvatiti zakonom koji bi regulirao *nasilje u obitelji*, jer mnogi ljudi, posebice žene i djeca, uistinu pate zbog toga što su im partneri nevjerni.

Naravno, to je pretpostavka koja ide za time da se ulazi u *intimu* obitelji, što se čini *Prijedlogom Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, gdje se obitelj, iako se formalno barem nekako određuje, opet ignorira kao institucija i razmatraju se odnosi članova obitelji – iako, kao što vidimo, ne svi i ne sva nasilja. No o tome ćemo raspravljati kasnije. Ovdje samo napominjemo da je predlaže previdio sankcije za kršenje zakonske odredbe *nepoštivanja vjernosti u braku*, te je ujedno previdio jednu važnu vrstu nasilja u obitelji. Najvjerojatniji razlog za to je, kao što smo već rekli, svjetonazorski – to mu se nasilje ne uklapa u idejnu koncepciju pa ga ignorira.

Nadalje, u prilog tezi o potrebi produljivanja razdoblja rastave braka i davanja veće težine samom tom pitanju u društvu ide i evidentna namjera predlagatelja da dade ista prava *izvanbračnim i istospolnim zajednicama*, pa bi se moglo tradicionalnom braku, barem u zakonu o obitelji, dati dignitet koji uživa kod većine građana Republike Hrvatske.

Članak 49, stavak 1.

»Posredovatelj je dužan u roku od tri mjeseca od primitka odluke suda iz članka 46. stavak 3. provesti i okončati postupak posredovanja.«

Tri su mjeseca veoma kratak, gotovo formalan rok za pokušaj revitalizacije ovako poštovane i važne društvene institucije. Razdoblje posredovanja moglo bi se produžiti barem na godinu dana, a rastava na tri godine, kao što je već rečeno. Zakonodavac bi u hrvatskom kontekstu trebao postaviti zakon o braku tako da ga promovira i štiti, štiteći i obitelj kao instituciju, kako je to uostalom i zajamčeno člankom 61. Ustava Republike Hrvatske, a ovim Prijedlogom Zakona ne samo da to nije poštivano, već je obitelj potpuno rastočena, te se predlagač obraća *individuama*, ignorirajući tu Ustavom zaštićenu društvenu instituciju.

Jedan od načina zaštite obitelji svakako je i briga oko očuvanja braka i popravljanja narušenih odnosa muža i žene. Posebno je tu važno obratiti pozornost na obitelji s djecom, jer ona neizbježno pate u disoluciji braka, što predlagači Zakona kao patnju i nasilje jednostavno ne registriraju, pa je ponovno upitno po kojemu kriteriju nešto jest *nasilje* i *duševna bol*, a nešto drugo, što boli možda i dublje i trajnije, nije?

Članak 88.

»Roditelji i ostali članovi obitelji ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom ni tjelesnom nasilju, odnosno zlostavljanju.«

Što se tu misli pod *ponižavajućim postupcima, duševnim i tjelesnim nasiljem, odnosno zlostavljanjem*? Misli li se tu pod nasiljem ono što je kao takvo specificirano u članku 4. *Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*? Ako da, kako provoditi niz članaka ovog *Prijedloga Zakona* koji za provedbu pretpostavljaju *nasilno* ponašanje roditelja, prema tamo predočenom određenju nasilja?

Nadalje, što su to *ponižavajući postupci*? Zakon mora biti jasan i suptilan, ako se upušta, što je tada legitimno, u tu problematiku. Da bi to mogao, prethodno je potrebno napraviti niz istraživanja i uvjeriti se da građani i zakonodavac pod istim pojmovima misle isto. Zna li predlagač Zakona što roditelji u Hrvatskoj drže *discipliniranjem djeteta*, a što *nasiljem nad djecom*?

Ovdje se otvara jedno novo poglavlje koje su predlagači Zakona potpuno previdjeli: *nasilje djece nad djecom* te *nasilje djece nad roditeljima*. Obitelji kao instituciji, a onda i roditeljima kao konstitutivnom dijelu te, od predlagača ignorirane, nedefinirane, ali realno bitne društvene institucije, ovim su zakonskim prijedlozima oduzete mnoge kompetencije i mehanizmi mogućeg odgajanja djece. Mi smo već svjedoci povećanog nasilja djece nad djecom, kako *u obiteljima*, tako i *u školama*. Ovi zakonski prijedlozi to jednostavno ignoriraju, pretpostavljajući neku apstraktnu »dobru djecu«, koja su nekako sama po sebi dobra. Previda se da se *dobrim postaje*, a ne rousseauovski tek rađa.

Članak 90.

»Dijete je dužno poštovati svoje roditelje i pomagati im, te biti obzirno prema članovima obitelji.«

Zakon obvezuje dijete da bude obzirno prema entitetu, *članovima obitelji*, za koji ni zakonodavcu nije jasno što je.

I što ako dijete krši ovu, ovako sročenu, odredbu? Kakva su prava roditelja da bez suda i policije petogodišnjaka privole da ih poštuje kako to određuje ovaj članak, a da se pri tom ne ogriješe o zakon?

Članak 91, stavak 1.

»Roditeljsku skrb čine odgovornosti, dužnosti i prava roditelja, a pripada im radi zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa.«

Prava roditelja?

Prava djeteta taksonomski su nabrojana, navedene su i odgovornosti i dio dužnosti roditelja, ali *prava roditelja* ostala su načelna.

Pod tim uvjetima roditelji bi s punim pravom mogli zahtijevati da se oslobode zakonske obveze odgovornosti i dužnosti ili da se njihove odgovornosti i dužnosti stave na jednako načelnu razinu na kojoj su im i prava.

U formi u kojoj je to predloženo, njihova su prava *de facto* suspendirana, posebno *pravo obitelji* da odgaja djecu, čime je ozbiljno narušen ne samo sustav odgajanja, već i socijalizacije za društveno poželjne vrijednosti.

Takvu devastaciju institucije hrvatski je zakonodavac već napravio s profesorima i učiteljima, odnosno sa sveukupnim obrazovnim sustavom, pa se sada nalazimo u situaciji da se raspravlja o tome da nam policija i zaštitari održavaju red u školama – što su mogli i sasvim sigurno bi mogli i nastavnici da im se stave na raspolaganje neki djelotvorni mehanizmi kontrole i zaštite od samovolje pojedinih učenika i pojedinih roditelja.

Bojim se da je i ovaj Zakon na tragu takvih rješenja i na ovoj temeljnoj razini društva, s obzirom na instituciju obitelji.

Članak 93, stavak 1.

»Roditelji imaju dužnost i pravo odgajati dijete kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu kako bi bila pripremljena za skladan obiteljski i društveni život s pozitivnim odnosom prema prirodi.«

To je još jedan razlog zašto se iz krugova Katoličke crkve čuju najoštriji prigovori protiv toga da se u istom zakonskom aktu reguliraju *obiteljski odnosi*, odnosi u *izvanbračnim* i *istospolnim* zajednicama.

Jer ponovno: što je obitelj? Što je to *skladan obiteljski odnos*? Što je *odgoj za moralnu osobu*? Koja su to opet *prava roditelja*? Čitav je ovaj članak pomalo poetski sročen, više kao jedan općeniti proglas no kao ozbiljan članak nekog zakonskog akta. Niz pojmova koje koristi predlagач ostavlja općenitim i time otvara prostora veoma širokim interpretacijama.

Članak 99, stavak 1.

»Roditelji, bez obzira žive li zajedno ili odvojeno, ravnopravno, zajednički i sporazumno skrbe o djetetu, osim ako je ovim Zakonom drukčije određeno.«

Djeca, posebice malodobna, ostaju u pravilu s majkom, kojoj su ovim člankom dane odgovornosti, a relativizirana prava! To je utopistički koncept,

u biti nehumanog, *virtualnog roditeljstva*! Roditelji su sada roditelji na nekoj drugoj razini *roditeljskih igara*. No realno djeci od krvi i mesa prilično je teško objasniti, a još teže prihvatiti takvu koncepciju igara, jer djeca u pravilu vole i mamu i tatu i žele da *mama i tata* budu zajedno. To razdvajanje roditelja *nasilje* je nad djecom koje predlagач sustavno ignorira.

Članak 108, stavak 1.

»Svatko je dužan obavijestiti centar za socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava, a posebice o svim oblicima tjelesnog i duševnog nasilja, zanemarivanja ili nehajnog postupka, zlostavljanja ili izrabljivanja djeteta.«

Što predlagач misli pod *tjelesnim i duševnim nasiljem*? To se mora mnogo jasnije izreći. Predlagач i ovdje koristi niz nejasnih, neodređenih pojmova, a očekuje da građani reagiraju. Na što?

S druge strane, *nekakvu prisilu* mora se ostaviti roditeljima na raspolaganju kako bi ispunjavali dužnosti propisane u člancima 95, 96, 111, 114.

Obitelj, roditelji moraju imati neko pravo na *primjenu prisile i ograničenja* – ovako prezentirano, sve se to može tumačiti *nasiljem*.

Članak 114, stavak 2, alineja 1. i 4.

»Roditelj zlorabi roditeljsku odgovornost, dužnost i prava:

1. ako provodi tjelesno ili duševno nasilje nad djetetom

4. ako djetetu dopušta uživanje alkoholnih pića, droge ili drugih opojnih sredstava.«

Da bi obitelj i roditelji spriječili dijete u konzumaciji alkohola i droge, definitivno mu na raspolaganju moraju stajati određeni mehanizmi prisile i kontrole, a ovako *definirano-nedefinirano* nasilje ih isključuje. Predlagач kao da polazi s pozicija da *državna administracija* općenito štiti djecu od njihovih *obitelji i roditelja*, a to je sasvim izvrnuta, pogrešna premisa.

Isti članak, isti stavak, alineja 5.

»ako navodi dijete na društveno neprihvatljivo ponašanje.«

U Hrvatskoj je, recimo, prema istraživanjima, homoseksualnost *društveno neprihvatljivo ponašanje*.⁷ Misli li zakonodavac tu na to *društveno neprihvatljivo ponašanje*, na homoseksualnost? Ili ignorira u hrvatskom kontekstu *društveno prihvatljivo ponašanje*. Na što se tu misli? Na što se roditelje obvezuje? I kako se u istom zakonskom aktu roditelje upozorava da zlorabe roditeljsku odgovornost ukoliko navode dijete na *društveno neprihvatljiva ponašanja*, a upravo se to ponašanje, pokušava legitimirati tim zakonskim aktom? Konačno, o kojemu je to društvu riječ?

Članak 114, stavak 33, alineja 1.

»Roditelj grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnosti i prava:

1. ako je napustio dijete.«

⁷ Usp. Stjepan BALOBAN, i Gordan ČRPIĆ, Spolnost – odnos prema seksualnom ponašanju, *Bogoslovska smotra*, 2000, 70/2, 395–419.

Kad se roditelji rastanu, što je prema Prijedlogu Zakona banalno ostvariti, nije li to grubo kršenje roditeljske dužnosti i prava? I koje su, ponovno pitamo, sankcije za takve roditelje, za nanošenje boli, nasilja nad djetetom? Ako predlagač već piše zakon pod svjetonazorskim kutom, zašto nije barem uzeo u obzir svjetonazor primjeren društvu za koje priprema zakone?

Općenito, u komentiranom *Prijedlogu Zakona* djetetova su prava razrađena, a dužnosti apstraktne. Za roditelje u odnosu prema djeci vrijedi obratno, dužnosti su im razrađene, a prava apstraktna.

U *Prijedlogu Zakona* ne govori se o *obitelji* i o *pravima obitelji*, te njezinoj zaštiti, kako je to zajamčeno člankom 61. Ustava Republike Hrvatske.

Obiteljska se prava uopće ne spominju.

Ovaj *Prijedlog Zakona* prema hrvatskom je društvu postavljen kao eksperiment – idealtip koji reflektira neko drugo društvo, ne hrvatsko, i kao takav jednostavno je neprikladan te bi ga trebalo iz temelja preoblikovati, upravo u smislu razdvajanja *Zakona o obiteljima* i *Zakona o izvanbračnim i istospolnim zajednicama*, i naravno, poštivanjem realnosti hrvatskog društvenog i kulturnog konteksta. Mi možemo i trebamo otvoriti etičke rasprave o zakonima, ali ne smijemo zakonima eksperimentirati i nametati svoja etička i svjetonazorska rješenja i norme, posebice ukoliko su one, što je slučaj s ovim Prijedlogom Zakona, u koliziji s etičkim normama i svjetonazorom većine.

Novopriređeni *obiteljski zakon*, koji tek treba izraditi, trebao bi veći akcent staviti na *obitelj* i realne odnose u obitelji u hrvatskom društvu – zakon uređuje stanje i odnose, a ne propisuje ideale i želje predlagača. To se rješava na drugim razinama i institucijama, poglavito na društvenoj sceni i edukacijom – ne zakonom! Jedna od veoma važnih odgojnih i socijalizacijskih institucija u tom smislu svakako je i *obitelj*, koju predlagač ovoga Zakona, nažalost, sustavno dezavuirao.

Ovako postavljen *Zakon*, kao i mnogi drugi hrvatski zakoni, svojim neodređenostima ustvari *interpretaciju* nadaje kao zakon, čime se ostavlja prostor samovolji i proizvoljnoj uporabi – što je veoma opasno.

Neka razmišljanja uz Prijedlog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji

Predlagač ovoga Zakona također je propustio načiniti niz predradnji nužnih za primjenu ovako zahtjevnog Zakona. Prije svega, društvo nije dovoljno istraženo, a nadalje senzibilizirano za primjenu ovako sofisticiranog Zakona. Prema definiciji *nasilja* iz članka 4. ovoga Prijedloga Zakona, gotovo sve je nasilje. Predlagač je propustio procijeniti koliko tako definiranog nasilja ima u Hrvatskoj. Drže li građani Hrvatske nasiljem sve što i predlagač? Tu, naravno, slijedi i opravdano pitanje: odakle predlagaču pravo da vlastiti svjetonazor hipostazira na razinu općeg zakona? No ako već i kreće provoditi taj *Zakon* kojim će vjerojatno većinu građana staviti *izvan zakona*, što smo već naznačili, koliko mu je potrebno povećati represivni državni aparat, ne bi li se ovaj *Zakon* provodio?

Nadalje, na drugoj razini, ako se i prihvati ovaj *Zakon* i zalaženje u intimu obitelji, što bi trebalo učiniti uz mnogo više takta i suptilnosti no što je učinjeno u ovako individualistički postavljenom *Zakonu*, evidentno je da je predlagač previdio, zanemario ozbiljnije se pozabaviti *djecom*. Djeca su,

naime, u obitelji ne samo *svjedoci nasilja*, kako to navodi predlagač u *ocjeni stanja* ovog Prijedloga Zakona, već su djeca u obitelji i *žrtve nasilja*, a sve češće, nažalost, i *sami nasilnici*, i to upravo dijelom i slijedom ove pedocentrične orijentacije predlagatelja. *Mali nasilnici* dok su *mala djeca*, izrastaju u *veće*, a ponekad i u *velike nasilnike* kad porastu.

Tu vrstu nasilja, kao i nasilje uzrokovano *nevjerom bračnih partnera*, predlagač neshvatljivo ignorira, iako se o oba ova vida nasilja kod nas često govori i piše.

Analiza nekih članaka Zakona

Članak 1.

»Ovim Zakonom određuje se pojam nasilja u obitelji, krug osoba koje se smatraju članovima obitelji u smislu ovoga Zakona, propisuje se zaštita članova obitelji od nasilja u obitelji, te vrste i surha prekršajnopравnih sankcija.«

Članak 3.

»U smislu ovoga Zakona obitelj čine: muž i žena u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s četvrtim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem, posvojitelj i posvojenik, skrbnik i štíćenik, te osobe koje su živjele zajedno u obiteljskim i izvanbračnim vezama i osobe koje imaju zajedničku djecu.«

Članak 4.

»(1) Nasilje u obitelji je svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile odnosno svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili postoji opasnost da bi moglo prouzročiti fizičku ili psihičku bol, osjećaj straha ili osobne ugroženosti ili povredu dostojanstva, oštećenje imovine ili ozbiljnu prijetnju takvim oštećenjem kod drugog člana obitelji.

(2) Nasilje u obitelji osobito obuhvaća:

fizičke napade u bilo kojem obliku te bilo kakav fizički napad na integritet drugog člana obitelji, bez obzira da li je u konkretnom slučaju nastupila tjelesna ozljeda ili ne;

verbalne napade u vidu prijetnje bilo kojeg oblika ili sadržaja, vrijeđanja, psovanja, nazivanje pogrđnim nazivima;

sve vrste spolnog uznemiravanja bez pristanka žrtve;

prijetnju, uhođenje te sve druge načine uznemiravanja;

izolaciju, ograničavanje slobode kretanja i komuniciranja sa trećim osobama.«

Pojam *nasilja* nije određen, već kao da je prepisan iz rječnika. To je načelno određenje nasilja i prema njemu kao zakonskoj normi većina građana Hrvatske može biti optužena za nasilno ponašanje – što si zakonodavac iz već navedenih razloga ne smije dopustiti u demokratskom društvenopolitičkom ustroju. Pojam nasilja treba definirati i pri tom ozbiljno uzeti u obzir što građani misle što je to nasilje. O tome treba provesti

ozbiljnu, višegodišnju javnu raspravu kako bi se to pitanje razjasnilo i kako bi se oko njega postigao potrebiti *društveni konsenzus*. Tek tada je moguće pravno propisati nešto kao normu ponašanja u društvu, i tražiti – sad od devijantne manjine – da je poštuje.

Ovako, veoma je nejasno i diskutabilno što je to *nasilje* i za samog zakonodavca, a kamoli za prosječnog građanina Hrvatske kojega, ukoliko se ogriješi o ovako postavljen Zakon, prema članku 6. ovog Prijedloga Zakona može slijediti novčana kazna od 1000,00 do 10 000,00 kuna i zatvorska kazna do 60 dana.

Ozbiljan problem ovog Prijedloga Zakona svakako je skroz pogrešan i površan odnos prema fenomenu *nasilja*, što smo već prethodno naznačili. Predlagač je, uz to što je previdio registrirati nasilje *djece nad djecom*, previdio naznačiti i instrumente koji obitelji, roditeljima stoje na raspolaganju u svrhu sprječavanja takvog nasilja. Nije moguće da bi predlagač mislio da je za svaku razmiricu brata i sestre potrebno da mama zove policiju i obavještava centar za socijalni rad! A takav se dojam stječe iz konteksta na koji upućuje ovako formuliran Zakon.

Ili s druge strane, uistinu je previdio *bračnu nevjeru* definirati kao *nasilje*. Ovako može ispasti da *žrtva* koja je *prevarena* i trpi duševnu bol, ukoliko afektivno reagira, bude optužena za nasilje, a da nema zakonske osnove za podizanje optužbe protiv prvotnog nasilnika, koji je prouzrokovao eventualno nasilje u smislu ovoga Zakona.

Poruka je ovog prijedloga: neka nasilja jesu *nasilje*, a neka nasilja nisu *nasilje*. Kriterij odabira što jest nasilje, a što nije nasilje, nejasan je i proizvoljan.

Ovdje još jače no u *Prijedlogu Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama* dolazi do izražaja neodređenost i prostor arbitrarnosti, te, vjerojatno nesvjesna, ali uočljiva nakana predlagača da svatko može biti *osuđen*, samo ako ga se *optuži* – a da zakon i ne ide za time da ga se u društvu kao pravnu normu poštuje, jer ni on ne poštuje običajne norme društva za koje bi trebao vrijediti.

Iz izloženog je jasno da su i dva analizirana prijedloga zakona izrađena u maniri reflektiranja *željenog*, a ne i *postojećeg hrvatskog* društva. Predlagač ne pretpostavlja da bi se građani Hrvatske tih zakona trebali držati, jer da je reflektirao realno hrvatsko društvo, zasigurno ne bi upao u ovolike kolizije i paradokse, prema kojima je ponekad većina građana *a priori* u krivu, ma kojega se zakona držali. Odnosno, drže li se zakona – krše ga. Ako se drže članka 4. *Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, krše niz odredbi *Prijedloga Zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama*: primjerice, članak 95. stavak 2., gdje roditelji imaju »pravo i dužnost djetetu mlađem od šesnaest godina života zabraniti noćne izlaske«, u potpunom je neskladu s člankom 4. stavak 2. alineja 5. *Prijedloga Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, gdje se svaka *izolacija, ograničavanje slobode kretanja i komuniciranja s trećim osobama* smatra *nasiljem u obitelji*.

Roditelji su tu po definiciji krivi: Ako dopuštaju izlaske djece – krše zakon! Ako ne dopuštaju izlaske – krše zakon!

Netko može primijetiti da je ovo laička, ne pravnička interpretacija Zakona. To je točno. No zakoni koji se predlažu trebali bi vrijediti za *građane Republike Hrvatske*, a ne samo za pravnike. Trebali bi uređivati odnose u društvu, pa je nužno da ih jedan prosječno obrazovani građanin Hrvatske može *razumjeti*.

Ovi su zakoni pisani u prosvjetiteljskoj maniri. I to je njihov temeljni problem. U Saboru se čak moglo i čuti da bi zakoni baš *trebali biti edukativni*. To je čisti nonsens. Zašto? Na banalnoj razini, zato što, ako su nam zakoni *edukativni*, onda su policajci *profesori* koji nas educiraju. Tu smo već veoma daleko od željenog političkog uređenja – ne još u nekom totalitarizmu, ali u svojevrsnoj anarhiji koja priziva *čvrstu ruku* i otvara *Pandorinu kutiju*.

Mogući horizonti

Naravno, nije nam namjera niti imamo pretenziju u ovoj kratkoj raspravi riješiti sve probleme hrvatskog društva, niti za to imamo kakav recept. Ipak, držimo umjesnim nakon kritike ponuditi i neka rješenja koja nam mogu biti od koristi u konsolidiranju našeg društva i posebice pravnog sustava.

Prije svega, valjalo bi, baš kod ovakvih zakona, prethodno provesti ozbiljne, što objektivnije analize stanja. To valja raditi što je moguće više objektivno, nepristrano, bez obzira na naše želje, vrijednosna i svjetonazorska polazišta.

Nakon analize stanja valja *prosuditi* što s dobivenim rezultatima. Prosudba je uvijek *vrijednosno, svjetonazorski* obojena, jer mi smo bića koja se izražavaju u nekim kategorijama, orijentirajući se određenim vrijednostima i vrijednosnim orijentacijama.

Čista je floskula da se u političkoj prosudbi nekog stanja može biti *vrijednosno neutralan*. To se čak i ne treba i ne smije biti. Iza *vrijednosno neutralnog* prosuđivanja najčešće se kriju *indiferentizam, anarhizam, pragmatizam* i slična svjetonazorska polazišta. U pluralnom je društvu sasvim legitimno polaziti od različitih vrijednosnih polazišta, ali se ona moraju legitimirati.

Dakle, prosudba je uvijek vrijednosno orijentirana. Ona uključuje iščitavanje dobivenih rezultata, ali i reflektiranje postavljenih ciljeva ka kojima se, iz položaja u kojemu jesmo, želi doći.

Dolazimo sad do razine konkretnog djelovanja. Potrebno je i djelovati, i to djelovati na raznim razinama, a da bi se u društvu iz nekog *postojećeg* stanja došlo do *željenog*. Ovdje je važno apostrofirati ulogu formalnog obrazovnog sustava, njegova razvoja i stvaranja pozitivne klime za njegov razvoj.

Kad je riječ o *zakonima*, onda valja obratiti pozornost na dvoje: jedno *treba*, a drugo se *ne smije* učiniti.

Zakone svakako valja postaviti *konzervativno*. Ovdje se *konzervativno* ne misli u smislu *svjetonazora* ili *političke opcije*, već u smislu *sankcioniranja običajnog ponašanja većine*. To nije idealno. To stoji, ali zakon postoji zato da regulira odnose u društvu, a ne da većinu u društvu stavi izvan zakona! Osim toga, željeno idealno stanje nikada se neće ni dosegnuti, a neće mu se ni približiti ukoliko građani u zakonu ne nađu uporište, nužni oslonac za dostizanje željenog stanja.

Što valja izbjeći?

Upravo to – prosvjetiteljsko-edukacijsko postavljanje zakona. To je zadaća drugih institucija u društvu: obitelji, koju oba zakona ignoriraju, obrazovnog sustava, znanstvenog pogona, Crkve, raznih građanskih udruga, ali *ne zakona*.

Ako netko želi donijeti, čak i etički zahtjevan zakon, mora prethodno, na drugim razinama uložiti značajan napor, a da se većina građana složi, da prihvati to kao svoju normu ponašanja, koju onda *zakonodavac može i treba* pravno regulirati.

I na kraju, u Hrvatskoj zakone treba pisati za građane Hrvatske, a to znači za članove onog hrvatskog društva koje aktualno postoji, bez obzira kakvo ono bilo, jer ukoliko to i takvo društvo ne uzmemo u obzir, onda se izlažemo realnom riziku da tog društva i države i neće biti, jer u anomičnom okruženju zakonske refleksije željenog društva, društvo se rastače, a država obesmišljuje – upravo zahvaljujući i ovakvoj zakonodavnoj praksi. Nastavimo li s ovakvom utopističkom zakonodavnom praksom, ne treba se čuditi ako u, ne tako nedohvatljivoj budućnosti, na ovim prostorima ne bude ni željenog društva, a ni željene države.

Summary

*Mentalities and passing of laws
A timely example*

The author discusses the respect of laws as fundamental for the functioning of a State based on the rule of law. Since such functioning is taken for granted in Croatia where the rule of law does not function effectively, the author explores the causes of this paradox and finds them in an inherited mentality and views. The enacted and well conceived laws should not be something depending on how they are interpreted. Conversely, laws must reflect and regulate the situation in a concrete society, in this case Croatian, such as the current legislative project covering family, marriage and extramarital couples, as well as the protection from violence in families. That points to the fact that even this legislation fails to reflect the existing state of the Croatian society, although conceived ideally-typically. These laws seem to address another society and another system of values, independent of the majority of the Croatian citizens. For the creation of a positive climate for both ethical and legal acceptability of these laws the author refers to an earlier serious analysis of the present state of affairs, the results of which should be taken into consideration when promulgating new laws which must be imperatively drafted for concrete Croatian citizens